UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

9 päivänä kesäkuuta 2016*

Ennakkoratkaisupyyntö — Teollis- ja tekijänoikeudet — Yhteisön kasvinjalostajanoikeudet — Asetus (EY) N:o 2100/94 — Oikeuksien loukkaaminen — Kohtuullinen palkkio — Aiheutuneen vahingon korvaaminen — Oikeudenkäyntikulut ja oikeudenkäynnin ulkopuolella aiheutuneet menettelykulut

Asiassa C-481/14,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Oberlandesgericht Düsseldorf (Düsseldorfin ylin alueellinen tuomioistuin, Saksa) on esittänyt 16.10.2014 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 30.10.2014, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Jørn Hansson

vastaan

Jungpflanzen Grünewald GmbH,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J. L. da Cruz Vilaça sekä tuomarit F. Biltgen, A. Borg Barthet, E. Levits (esittelevä tuomari) ja M. Berger,

julkisasiamies: H. Saugmandsgaard Øe,

kirjaaja: hallintovirkamies I. Illéssy,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 12.11.2015 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Jørn Hansson, edustajanaan G. Würtenberger, Rechtsanwalt,

— Jungpflanzen Grünewald GmbH, edustajanaan T. Leidereiter, Rechtsanwalt,

— Euroopan komissio, asiamiehinään B. Schima, F. Wilman, I. Galindo Martín ja B. Eggers,

kuultuaan julkisasiamiehen 4.2.2016 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

tuomion

1 Tämä ennakkoratkaisupyyntö koskee yhteisön kasvinjalostajanoikeuksista 27.7.1994 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2100/94 (EYVL 1994, L 227, s. 1) sekä teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY (EUVL 2004, L 157, s. 45 ja oikaisu EUVL 2004, L 195, s. 16) tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty riita-asiassa, jossa ovat vastakkain Jørn Hansson ja Jungpflanzen Grünewald GmbH (jäljempänä Jungpflanzen) ja joka koskee yhteisössä suojattua kasvilajiketta koskevan oikeuden loukkaamisesta aiheutuneesta vahingosta suoritettavaa korvausta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Asetus N:o 2100/94

3 Asetuksen N:o 2100/94 11 artiklan mukaan oikeus yhteisön kasvilajikkeiden suojaan kuuluu ”jalostajalle”, joka on ”henkilö, joka on jalostanut tai löytänyt ja kehittänyt lajikkeen, tai henkilö, jolla on hänen oikeutensa”.

4 Asetuksen 13 artiklassa, jonka otsikko on ”Kasvinjalostajanoikeuksien haltijan oikeudet ja rajoitukset”, säädetään seuraavaa:

”1. Kasvinjalostajanoikeudet antavat omistajalleen tai omistajilleen, jäljempänä ’omistaja’ [ts. oikeuksien haltija], oikeuden toteuttaa 2 kohdassa luetellut toimet.

2. Rajoittamatta 15 ja 16 artiklan soveltamista, seuraavat toimet edellyttävät suojatun lajikkeen lajikeosien ja korjatun aineiston, jäljempänä ’aineisto’, osalta omistajan lupaa:

a) tuotanto tai lisäys (monistus),

b) pakkaaminen lisäystarkoituksiin,

c) myyntiin tarjoaminen,

d) myynti tai muu kaupan pitämisen muoto,

– – Omistaja voi asettaa luvalleen ehtoja ja rajoituksia.

– –”

5 Kyseisen asetuksen 94 artiklassa, joka koskee siviilioikeudellisia toimia, joihin voidaan ryhtyä, kun kasvilajiketta on käytetty kasvinjalostajanoikeuksia loukkaavalla tavalla, säädetään seuraavaa:

”1. Kaikkia niitä vastaan, jotka:

a) suorittavat ilman asianmukaista lupaa jonkin 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun toimen kasvinjalostajanoikeuksin suojatun lajikkeen suhteen

– –

omistaja voi ryhtyä oikeustoimiin [loukkauksen] lopettamiseksi tai kohtuullisen [palkkion] maksamiseksi tai molempiin.

2. Kaikkien, jotka toimivat tahallaan tai tuottamuksesta, tulee lisäksi [korvata] omistajan kärsimä vahinko. Jos [tuottamus] on [vähäinen], omistajan oikeutta [korvaukseen] voidaan vastaavasti pienentää, [korvaus] ei kuitenkaan saa olla pienempi kuin [oikeudenloukkaajan loukkauksesta] saama hyöty."

6 Saman asetuksen 97 artiklassa säädetään oikeuksien loukkaamiseen sovellettavasta täydentävästä kansallisesta oikeudesta seuraavaa:

"1. Jos [oikeudenloukkaaja] on 94 artiklan merkityksessä saanut [oikeuksien loukkaamisesta] jotakin hyötyä omistajan tai käyttöluvan saajan kustannuksella, 101 tai 102 artiklan mukais[et] toimivaltaiset tuomioistuimet soveltavat korvausvaatimusten suhteen kansallista oikeuttaan, mukaan lukien niiden kansainvälinen yksityisoikeus.

_ _"

Direktiivi 2004/48

7 Direktiivin 2004/48 johdanto-osan 17 perustelukappaleessa täsmennetään, että "tässä direktiivissä säädetyt toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot olisi määriteltävä kussakin tapauksessa niin, että kyseisen tapauksen erityispiirteet otetaan asianmukaisesti huomioon, mukaan lukien kunkin teollis- ja tekijänoikeuden erityispiirteet ja tarvittaessa loukkauksen tahallinen tai tahaton luonne".

8 Saman direktiivin 26 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"Loukkauksesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseksi olisi tapauksissa, joissa loukkaaja tiesi tai hänellä oli riittävät perusteet tietää, että hän oli ryhtynyt loukkaavaan tekoon, oikeudenhaltijalle myönnettävien vahingonkorvausten määrässä otettava huomioon kaikki asiaankuuluvat näkökohdat, kuten oikeudenhaltijan tulonmenetykset ja loukkaajan saama perusteeton etu sekä tarvittaessa oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta aiheutunut aineeton vahinko. Vaihtoehtoisesti, jos esimerkiksi tosiasiallisen vahingon suuruutta on vaikea määritellä, vahingonkorvauksen määrä voisi perustua esimerkiksi niiden rojaltien tai vastaavien maksujen määrään, jotka loukkaaja olisi joutunut suorittamaan, jos hän olisi pyytänyt lupaa käyttää kyseistä teollis- tai tekijänoikeutta. Tarkoituksena ei ole säätää rankaisevista korvauksista vaan vahingonkorvauksesta, joka perustuu objektiivisiin perusteisiin ja jossa otetaan huomioon oikeudenhaltijalle koituneet muun ohessa tutkimuksista ja tunnistamisesta aiheutuneet kulut."

9 Direktiivin 2004/48 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Tässä direktiivissä säädettyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja sovelletaan 3 artiklan mukaisesti kaikkiin yhteisön lainsäädännössä ja/tai kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä säädettyjen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksiin, sanotun kuitenkaan rajoittamatta yhteisön tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä säädettyjen tai säädettävien keinojen käyttämistä, sikäli kuin mainitut keinot ovat edullisempia oikeudenhaltijoille."

10 Kyseisen direktiivin 13 artiklassa, jonka otsikko on "Vahingonkorvaukset", säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset määräävät vahingon kärsineen osapuolen hakemuksesta loukkaajan, joka tiesi tai jolla oli riittävät perusteet tietää ryhtyneensä loukkaavaan tekoon, maksamaan oikeudenhaltijalle vahingonkorvauksen, joka vastaa tälle loukkauksen johdosta koitunutta tosiasiallista vahinkoa.

Määrittäessään vahingonkorvauksen oikeusviranomaisten on:

a) otettava huomioon kaikki asianmukaiset näkökohdat, kuten vahingon kärsineelle osapuolelle aiheutuneet kielteiset taloudelliset seuraukset, saamatta jäänyt voitto mukaan lukien, loukkaajaan saama perusteeton etu ja soveltuvissa tapauksissa muita kuin taloudellisia tekijöitä, kuten oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta aiheutunut aineeton vahinko;

tai

b) vaihtoehtona a kohdan säännökselle oikeusviranomaiset voivat soveltuvissa tapauksissa määrittää vahingot kiinteänä määränä esimerkiksi vähintään niiden rojaltien tai maksujen määrän perusteella, jotka oikeudenloukkaaja olisi joutunut suorittamaan, jos se olisi pyytänyt lupaa käyttää kyseistä teollis- ja tekijänoikeutta.

2. Jos oikeudenloukkaaja ei ole tietoisesti ryhtynyt loukkaavaan tekoon tai ryhtyi loukkaavaan tekoon ilman, että hänellä oli riittävät perusteet tietää ryhtyvänsä siihen, jäsenvaltiot voivat säätää, että oikeusviranomaiset voivat määrätä voitot perittäviksi takaisin tai maksettavaksi vahingonkorvauksen, joka voi olla ennalta määrätty.”

11 Direktiivin 14 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kohtuulliset ja oikeasuhteiset oikeudenkäyntikulut ja muut oikeudenkäynnin voittaneelle osapuolelle aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi, jollei se ole kohtuutonta.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

12 Hansson on ollut vuodesta 1999 kasvilajikkeen EU 4282, jonka lajikenimi on ”Lemon Symphony” ja joka kuuluu Osteospermun ecklonis -tyyppiin (valkotähtisilmä), yhteisön kasvinjalostajanoikeuden haltija.

13 Jungpflanzen viljeli ja piti vuosina 2002–2009 kaupan kukkalajiketta SUMOST 01 lajikenimellä ”Summerdaisy’s Alexander”.

14 Koska Hansson katsoi, että nämä kaksi lajikenimeä liittyivät tosiasiallisesti samaan kukkalajikkeeseen, hän vaati Landgericht Düsseldorfia (Düsseldorfin alueellinen tuomioistuin, Saksa) kieltämään turvaamistoimena Jungpflanzenia pitämästä tätä lajiketta kaupan. Tämä vaatimus, samoin kuin valitus, jonka pääasian kantaja teki Oberlandesgericht Düsseldorfiin (Düsseldorfin ylin alueellinen tuomioistuin, Saksa) hylättiin sillä perusteella, että ”Lemon Symphony” -nimistä lajiketta koskevan oikeuden loukkaamista ei ollut näytetty toteen.

15 Pääasian oikeudenkäynnissä Jungpflanzen tuomittiin kuitenkin Hanssonin vaatimuksesta korvaamaan hänelle vahinko, joka oli aiheutunut ”Summerdaisy’s Alexander” -nimisten kukkien myynnistä, koska sitä pidettiin edellä mainittua lajiketta koskevan oikeuden loukkaamisena.

16 Landgericht Düsseldorf myönsi ensimmäisessä oikeusasteessa Hanssonille vahingonkorvauksena asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan nojalla 66 231,74 euroa korkoineen, mikä vastasi määrää, jota hän oli vaatinut niiden lupamaksujen perusteella, jotka Jungpflanzenin olisi pitänyt maksaa hänelle 1 512 630 kappaleesta suojattua lajiketta, joita se oli pitänyt kaupan vuosina 2002–2009.

17 Landgericht Düsseldorf ei kuitenkaan hyväksynyt Hanssonin muita vaatimuksia, jotka liittyivät lupamaksun ohella suoritettavaan lisäsummaan, joka oli määrältään puolet oikeudessa vaaditusta lupamaksusta, eli 33 115,89 euroa viivästyskorkoineen, ja 1 967,35 euron suuruisiin menettelystä

aiheutuneisiin kuluihin samoine korkoineen. Mainittu tuomioistuin katsoi muun muassa, että Hansson ei voinut vaatia pääasian vastaajalta korotettua korvausta oikeuden loukkaamisesta, koska asetuksessa N:o 2100/94, direktiivissä 2004/48 tai kansallisessa lainsäädännössä ei säädetä rankaisevasta lisästä.

18 Molemmat asianosaiset valittivat tästä tuomiosta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen.

19 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan on kiistatonta, että Jungpflanzen on loukannut pääasian kohteena olevaa suojattua lajiketta koskevaa oikeutta. Asianosaiset ovat kuitenkin eri mieltä siitä, miten suuri on oikeuden loukkaamisesta maksettava kohtuullinen palkkio sekä asetuksen N:o 2100/94 94 artiklassa tarkoitettu korvaus aiheutuneesta vahingosta.

20 Oberlandesgericht Düsseldorf katsoo, että kohtuullinen palkkio on vahvistettava siten, että otetaan huomioon lupamaksu, joka olisi normaalisti pitänyt suorittaa yhteisön kasvinjalostajanoikeuden haltijalle niiden lupasopimusten perusteella, jotka on tosiasiallisesti tehty oikeuden loukkaamisen kannalta merkityksellisenä ajanjaksona.

21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin epäilee oikeuden loukkaamisesta suoritettavan lisämaksun soveltamisen osalta, voisiko asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 1 kohta olla perustana sille, että hyväksytyn palkkion määrää korotetaan automaattisesti kiinteällä lisämaksulla.

22 Se arvioi kuitenkin, että kaikenlaisissa korotuksissa pitäisi ottaa huomioon loukkauksen kohteena olevan suojatun lajikkeen omat ominaisuudet sekä oikeuden loukkaamisen käytännön seuraukset. Lisäksi asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 1 kohdassa säädettyyn kohtuulliseen palkkioon olisi sisällytettävä myös vuosittain maksettavaan palkkioon sovellettava tavanomainen viivästyskorko viidellä prosenttiyksiköllä korotettuna.

23 Koska ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo Jungpflanzenin toimineen tuottamuksellisesti, se toivoo täsmennyksiä yhteisön kasvinjalostajanoikeuksien haltijalle aiheutuneen vahingon korvauksen laskentaa koskeviin yksityiskohtaisiin sääntöihin, siten kuin niistä säädetään 94 artiklan 2 kohdassa. Se pohtii erityisesti, voidaanko tässä yhteydessä ottaa lähtökohdaksi maksu, joka tavanomaisesti peritään luvasta kyseisillä markkinoilla, ja onko sitä korotettava oikeuden loukkaamisen kohteena olevaan suojattuun lajikkeeseen liittyvien seikkojen sekä oikeuden loukkaamisesta seuraavien käytännön seurausten perusteella.

24 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin arvioi joka tapauksessa, että tämän asetuksen 94 artiklan 2 kohta ei voi olla perustana kiinteämääräiselle loukkaamisesta maksettavalle lisämaksulle eikä se voi olla keino tuomita oikeudenloukkaaja suorittamaan korvaus kaikista kuluista (matkat, kokoukset, valmisteluun käytetty aika), joita suojatun lajikkeen haltijalle on aiheutunut pääasian oikeudenkäynnin vuoksi, sekä turvaamistoimimenettelystä aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista.

25 Tässä tilanteessa Oberlandesgericht Düsseldorf on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko kohtuullisen palkkion, joka yhteisön kasvinjalostajanoikeuden loukkaajan on asetuksen [N:o 2100/94] 94 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla maksettava tämän oikeuden haltijalle toteuttaessaan ilman asianmukaista lupaa saman asetuksen 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja toimia ja joka määritetään sen tavanomaisen maksun perusteella, joka kyseisillä markkinoilla peritään luvasta toteuttaa asetuksen [2100/94] 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja toimia, lisäksi aina maksettava tietty kiinteämääräinen loukkaamisesta maksettava lisämaksu? Voidaanko tämä käytäntö johtaa direktiivin [2004/48] 13 artiklan 1 kohdan toisesta virkkeestä?

2) Onko kohtuullisen palkkion, joka yhteisön kasvinjalostajanoikeuden loukkaajan on asetuksen [N:o 2100/94] 94 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla maksettava tämän oikeuden haltijalle toteuttaessaan ilman asianmukaista lupaa saman asetuksen 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja

toimia ja joka määritetään sen tavanomaisen maksun perusteella, joka kyseisillä markkinoilla peritään luvasta toteuttaa [asetuksen N:o 2100/94] 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja toimia, lisäksi otettava tapauskohtaisesti huomioon palkkiota korottavasti seuraavat olosuhteet tai seikat:

a) Lajikkeella, jota koskevaa oikeutta loukattiin, oli merkityksellisenä ajankohtana ainutlaatuinen asema markkinoilla tiettyjen ominaisuuksiensa vuoksi, kun markkinoilla tavanomaisesti kannettava lupamaksu perustuu kyseisen lajikkeen osalta tehtyihin lupasopimuksiin ja selvityksiin.

Jos tämä seikka otetaan käsiteltävässä asiassa huomioon:

Voidaanko palkkiota korottaa ainoastaan silloin, kun kyseisen lajikkeen ainutlaatuisen aseman perusteena olevat ominaispiirteet käyvät ilmi lajikkeen kuvauksesta?

b) Kyseistä lajiketta oli jo pidetty hyvin menestyksekkäästi kaupan siinä vaiheessa, kun lajike, jolla oikeuksia loukattiin, tuotiin markkinoille, minkä ansiosta loukkaaja säästi oikeutta loukkaavan lajikkeen markkinoilletulon kustannuksissa, kun markkinoilla tavanomaisesti kannettava lupamaksu perustuu kyseisen lajikkeen osalta tehtyihin lupasopimuksiin ja selvityksiin.
c) Oikeuden loukkaaminen oli kyseisen lajikkeen tapauksessa keskimääräistä laajempaa, kun otetaan huomioon loukkaamisen kesto ja myydyt kappalemäärät.
d) Oikeudenloukkaajan ei käyttöluvan saajan tavoin tarvitse pelätä joutuvansa maksamaan lupamaksua (jota hän ei voi vaatia takaisin) siinä tapauksessa, että kyseistä lajiketta koskevat oikeudet julistetaan myöhemmin mitättömäksi tätä koskevan hakemuksen perusteella.
e) Oikeudenloukkaajalla ei ollut velvollisuutta laatia selvitys neljännesvuosittain, toisin kuin käyttöluvan saajat tavanomaisesti tekevät.
f) Kasvinjalostajanoikeuden haltija kantaa inflaatioriskin, joka aiheutuu tuomioistuinmenettelyjen pitkästä kestosta.
g) Kasvinjalostajanoikeuden haltija ei voi tuomioistuinmenettelyn vireillepanon välttämättömyyden vuoksi ennakoida kyseisestä lajikkeesta saatavia tuloja samalla tavoin kuin myöntäessään kyseistä lajiketta koskevia lupia.
h) Kasvinjalostajanoikeuden haltijaan kohdistuu loukkaamisen yhteydessä sekä tuomioistuinmenettelyyn liittyvä yleinen prosessuaalinen riski että riski siitä, ettei oikeuden täytäntöönpano lopulta onnistukaan suhteessa loukkaajaan.
i) Kasvinjalostajanoikeuden loukkaaja epää omavaltaisilla toimillaan oikeuden haltijalta vapauden päättää, salliiko hän loukkaajan käyttää kyseistä lajiketta?

3) Onko kohtuullisen palkkion, joka loukkaajan on asetuksen [N:o 2100/94] 94 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla maksettava yhteisön kasvinjalostajanoikeuden haltijalle toteuttaessaan ilman asianmukaista lupaa saman asetuksen 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja toimia, määrittämisessä otettava huomioon myös vuosittain maksettavaan palkkioon sovellettava tavanomainen viivästyskorko, jos voidaan olettaa, että järkevät sopimuspuolet olisivat sopineet tällaisesta korosta?

4) Onko vahinko, joka loukkaajan 'tulee lisäksi korvata' yhteisön kasvinjalostajanoikeuden haltijalle asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 2 kohdan ensimmäisen virkkeen nojalla, kun se toteuttaa ilman asianmukaista lupaa saman asetuksen 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja toimia, määritettävä sen tavanomaisen maksun perusteella, joka kyseisillä markkinoilla peritään luvasta toteuttaa kyseisen asetuksen 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja toimia?

5) Jos neljänteen kysymykseen vastataan myöntävästi:
   a) Onko vahingon, joka loukkaajan 'tulee lisäksi korvata' yhteisön kasvinjalostajanoikeuden haltijalle tapauskohtaisesti asetuksen [N:o 2100/94] 94 artiklan 2 kohdan ensimmäisen virkkeen nojalla ja joka lasketaan markkinoilla myönnettävän luvan perusteella, määrittämisessä otettava huomioon toisen kysymyksen a–i kohdassa mainitut olosuhteet ja seikat ja/tai se, että kasvinjalostajanoikeuden haltija joutuu tuomioistuinmenettelyn välttämättömyyden vuoksi

käyttämään tietyn verran aikaa loukkaamisen selvittämiseen ja asian eteenpäinviemiseen sekä suorittamaan kasvinjalostajanoikeuden loukkaamiselle tyypilliset tutkimukset, perusteina, jotka oikeuttavat markkinoilla tavanomaisesti perittävän maksun korotuksen?

b) Onko vahingon, joka loukkaajan ’tulee lisäksi korvata’ asetuksen [N:o 2100/94] 94 artiklan 2 kohdan ensimmäisen virkkeen nojalla ja joka määritetään markkinoilla myönnettävän luvan perusteella, lisäksi aina perittävä tietty kiinteämääräinen loukkaamisesta maksettava lisämaksu? Voidaanko tämä käytäntö johtaa direktiivin [2004/48] 13 artiklan 1 kohdan toisesta virkkeestä?

c) Onko vahingon, joka loukkaajan ’tulee lisäksi korvata’ asetuksen [N:o 2100/94] 94 artiklan 2 kohdan ensimmäisen virkkeen nojalla ja joka määritetään markkinoilla myönnettävän luvan perusteella, määrittämisessä otettava huomioon myös vuosittain maksettavaan palkkioon sovellettava tavanomainen viivästyskorko, jos voidaan olettaa, että järkevät sopimuspuolet olisivat sopineet tällaisesta korosta?

6) Onko asetuksen [N:o 2100/94] 94 artiklan 2 kohdan ensimmäistä virkettä tulkittava siten, että loukkaajan saama voitto on tässä säännöksessä tarkoitettua vahinkoa, joka loukkaajan ’tulee lisäksi korvata’ ja josta voidaan asetuksen [N:o 2100/94] 94 artiklan 1 kohdan mukaisen kohtuullisen palkkion lisäksi vaatia korvausta, vai voidaanko asetuksen [N:o 2100/94] 94 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetusta loukkaajan vilpillisessä mielessä saamasta voitosta vaatia korvausta ainoastaan vaihtoehtona 94 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulle kohtuulliselle palkkiolle?

7) Onko asetuksen [N:o 2100/94] 94 artiklan 2 kohtaan perustuvan vahingonkorvausta koskevan oikeuden kanssa ristiriidassa sellainen kansallinen säännöstö, jonka mukaan kasvinjalostajanoikeuden haltija ei voi aineelliseen oikeuteen vetoamalla vaatia, että hänelle korvataan loukkaamista koskevasta turvaamistoimimenettelystä aiheutuneet kulut, jotka hänet on lainvoimaisesti määrätty maksamaan, vaikka hän voittaa samaa loukkaamista koskevan pääasian myöhemmän oikeudenkäynnin?

8) Onko asetuksen [N:o 2100/94] 94 artiklan 2 kohtaan perustuvan vahingonkorvausta koskevan oikeuden kanssa ristiriidassa sellainen kansallinen säännöstö, jonka mukaan vahinkoa kärsinyt osapuoli ei voi vaatia oikeudenkäyntikulujen vahvistamismenettelyn tiukkojen rajojen ulkopuolella korvausta ajasta, jonka hän on käyttänyt vahingonkorvausvaatimusta koskevaan oikeusprosessiin ja sen valmisteluun, jos se ei ylitä tällaiseen prosessiin tavanomaisesti kuluvaa aikaa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa kysymyksillään lähinnä selvittää periaatteet, joita sovelletaan asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan nojalla suoritettavien palkkioiden ja korvausten määrää vahvistettaessa ja laskettaessa.

27 Tietyt näistä kysymyksistä koskevat tämän artiklan mukaisten kahden korvaustavan perusluonnetta, toiset erityisemmin tämän artiklan 1 kohdassa säädetyn kohtuullisen palkkion laskentaperustan osatekijöitä sekä tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitetun oikeudenhaltijalle aiheutuneesta vahingosta suoritettavan korvauksen laskentaperustan osatekijöitä.

28 Näin ollen on ensinnäkin tutkittava yhdessä kysymykset, jotka liittyvät asetuksen N:o 2100/94 94 artiklassa säädettyjen korvausten luonteeseen, ennen kuin täsmennetään toiseksi seikat, jotka on otettava huomioon vahvistettaessa tämän artiklan 1 kohdassa säädetty kohtuullinen palkkio sekä kyseisen artiklan 2 kohdassa tarkoitettu korvaus loukatun lajikkeen omistajalle aiheutuneesta vahingosta.

Kysymykset, jotka liittyvät asetuksen N:o 2100/94 94 artiklassa säädettyjen korvausten luonteeseen

29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään, viidennen kysymyksensä b kohdalla ja kuudennella kysymyksellään, onko asetuksen N:o 2100/94 94 artiklaa tulkittava siten, että tämän asetuksen 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla toimella aiheutetun vahingon korvaukseksi määrättävää rahamäärää on sen perusteella korotettava loukkaamisesta maksettavalla lisämaksulla. Se tiedustelee lisäksi, onko tätä artiklaa tulkittava siten, että se voi olla oikeusperustana sille, että oikeudenloukkaaja velvoitetaan palauttamaan tästä oikeuden loukkaamisesta saamansa voitto.

30 Ensinnäkin asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 1 ja 2 kohdan sanamuodosta ilmenee, että asetus koskee yksinomaan korvausta vahingosta, jota yhteisön kasvinjalostajanoikeuden haltijalle on aiheutunut kyseistä lajiketta koskevan oikeuden loukkaamisesta.

31 Yhtäältä tämän asetuksen 94 artiklan 1 kohdan tavoitteena on kompensoida taloudellisesti loukkaajan saama etu, joka vastaa maksua, jota oikeuksien loukkaaja ei ole suorittanut (ks. vastaavasti tuomio 5.7.2012, Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, 40 kohta). Unionin tuomioistuin on täsmentänyt tästä, että tämä säännös ei koske korvausta muista vahingoista kuin niistä, jotka liittyvät kyseisessä säännöksessä tarkoitetun ”kohtuullisen palkkion” maksamatta jättämiseen (ks. tuomio 5.7.2012, Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, 50 kohta).

32 Toisaalta asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 2 kohta koskee vahinkoa, joka loukkaajan ”tulee lisäksi korvata” yhteisön kasvinjalostajanoikeuden haltijalle, jos oikeutta on loukattu ”tahallaan tai tuottamuksesta”.

33 Tästä seuraa, että tämän asetuksen 94 artikla on perustana kasvinjalostajanoikeuden haltijan oikeudelle saada vahingonkorvausta, joka kattaa vahingon kokonaisuudessaan, minkä lisäksi se perustuu objektiiviseen perusteeseen eli kattaa yksinomaan vahingon, jota hänelle on aiheutunut oikeuden loukkaamisesta.

34 Näin ollen kyseisen asetuksen 94 artiklaa ei voida tulkita siten, että se voisi olla tämän oikeudenhaltijan eduksi oikeusperustana sille, että oikeuksien loukkaaja tuomitaan rankaisevaan korvaukseen, joka vahvistetaan kiinteänä määränä.

35 Asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan nojalla määrättävän korvauksen on päinvastoin vastattava laajuudeltaan mahdollisimman tarkasti kasvinjalostajanoikeuden haltijalle loukkaamisesta aiheutuneita tosiasiallisia ja varmoja vahinkoja.

36 Tällainen tulkinta on toiseksi direktiivin 2004/48 tavoitteiden mukainen, sillä siinä vahvistetaan teollis- ja tekijänoikeuksien yleinen suoja vähimmäistasoisesti.

37 Kyseisen direktiivin johdanto-osan 17 perustelukappaleesta ilmenee ensinnäkin, että direktiivissä säädetyt oikeussuojakeinot olisi määriteltävä kussakin tapauksessa niin, että kyseisen tapauksen erityispiirteet otetaan asianmukaisesti huomioon.

38 Kyseisen direktiivin johdanto-osan 26 perustelukappaleessa vahvistetaan tämän jälkeen, että tarkoituksena ei ole säätää rankaisevista korvauksista.

39 Direktiivin 2004/48 13 artiklan 1 kohdassa täsmennetään vielä, että jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset määräävät vahingon kärsineen osapuolen hakemuksesta loukkaajan maksamaan oikeudenhaltijalle vahingonkorvauksen, joka vastaa tälle loukkauksen johdosta koitunutta tosiasiallista vahinkoa.

40 Näin ollen asetuksen N:o 2100/94 94 artiklassa ei sallita sitä, että oikeudenloukkaaja tuomittaisiin maksamaan kiinteä lisämaksu oikeuden loukkaamisesta, sellaisena kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin sitä kuvaa, koska tällainen lisämaksu ei välttämättä vastaa loukatun lajikkeen omistajalle koitunutta vahinkoa, vaikka direktiivissä 2004/48 ei estetä jäsenvaltioita säätämästä suojaavammista toimenpiteistä.

41 Kyseisessä artiklassa ei sallita sitäkään, että yhteisön kasvinjalostajanoikeuksien haltija vaatii oikeudenloukkaajan saamien etujen ja voiton palauttamista. Sekä kohtuullinen palkkio että asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 2 kohdan nojalla maksettavan korvauksen määrä on näet vahvistettava vahinkoa kärsineelle aiheutuneen vahingon mukaan eikä oikeudenloukkaajan saaman hyödyn mukaan.

42 Vaikka kyseisen 94 artiklan 2 kohdassa mainitaan ”[oikeuden loukkaajan] – – saama hyöty”, siinä ei kuitenkaan säädetä siitä, että tämä hyöty pitäisi ottaa sellaisenaan huomioon oikeuksien haltijalle tosiasiallisesti myönnettävän taloudellisen korvauksen suuruudessa. Lisäksi on korostettava, että asetuksen N:o 2100/94 97 artiklassa viitataan oikeuksien loukkaajan saaman hyödyn korvaamisen osalta nimenomaisesti jäsenvaltioiden kansalliseen oikeuteen.

43 Näistä seikoista ilmenee, että ensimmäiseen kysymykseen, viidennen kysymyksen b kohtaan ja kuudenteen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 2100/94 94 artiklaa on tulkittava siten, että siinä loukatun suojatun kasvilajikkeen omistajalle annettu oikeus korvaukseen käsittää kaiken hänelle aiheutuneen vahingon, mutta tämä artikla ei voi olla perustana kiinteän lisämaksun määräämiselle oikeuden loukkaamisen perusteella tai erityisesti loukkaajan saamien voittojen ja etujen palauttamiselle.

Kysymykset, jotka liittyvät asetuksen N:o 2100/94 94 artiklassa säädettyjen palkkioiden ja korvausten vahvistamista koskeviin yksityiskohtaisiin sääntöihin

Asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 1 kohdassa säädetty kohtuullinen palkkio

44 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella ja kolmannella kysymyksellään lähinnä, mitä seikkoja on otettava huomioon arvioitaessa asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 1 kohdassa säädettyä kohtuullista palkkiota. Se haluaa erityisesti selvittää, onko tiettyjä tähän arviointiin liittyviä erityisiä seikkoja otettava huomioon.

45 Tällä asetuksen N:o 2100/94 säännöksellä pyritään kompensoimaan oikeuksien loukkaajan saama etu, joka vastaa maksua, jota oikeuksien loukkaaja ei ole oikeuksien haltijan vahingoksi suorittanut (tuomio 5.7.2012, Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, 40 kohta).

46 Unionin tuomioistuin on jo todennut, että tällä säännöksellä on tarkoitus korvata kasvinjalostajanoikeuden haltijan, jonka oikeuksia on loukattu, kärsimä vahinko (tuomio 5.7.2012, Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, 36 kohta).

47 Näin ollen kyseisessä säännöksessä tarkoitettu kohtuullinen palkkio on laskettava luvanvaraisesta tuotannosta perittävää maksua vastaavan rahamäärän pohjalta (tuomio 5.7.2012, Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, 37 kohta).

48 Tätä tarkoitusta varten vahvistettaessa sen kohtuullisen palkkion määrää, joka oikeuksien loukkaamisesta on suoritettava, asetuksen N:o 2100/94 14 artiklan 3 kohdassa säädetyn kaltainen luvanvaraisen tuotannon osalta tavanomaisesti perittävä lupamaksu on asianmukainen laskentaperuste.

49 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on kuitenkin selvitettävä, vastaavatko olosuhteet, joihin se erikseen viittaa ennakkoratkaisupyynnössä, siihen lupamaksuun liittyviä olosuhteita, joita se aikoo pitää lähtökohtana määrittäessään kohtuullisen palkkion määrän.

50 Tässä yhteydessä on täsmennettävä, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on lisäksi selvitettävä, onko tämän lupamaksun määrää mahdollisesti korotettava näiden olosuhteiden perusteella, kuitenkin siten, että kukin niistä voidaan ottaa huomioon vain kerran, jotta ei loukata objektiivisin perustein määritettävän ja koko vahingon kattavan korvauksen periaatetta, sellaisena kuin se ilmenee asetuksen N:o 2100/94 94 artiklasta.

51 Unionin tuomioistuin on joka tapauksessa täsmentänyt, että asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että siinä säädetään ainoastaan kohtuullisesta palkkiosta, joka on maksettava, kun kasvilajiketta on käytetty lainvastaisesti, eikä se koske korvausta muista vahingoista kuin niistä, jotka liittyvät tämän palkkion maksamatta jättämiseen, joten kasvinjalostajanoikeuden haltijan oikeuksien noudattamisen valvonnasta aiheutuneista kuluista maksettavaa korvausta ei voida ottaa huomioon (ks. tuomio 5.7.2012, Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, 50 ja 51 kohta).

52 Tästä tulkinnasta ilmenee, että kyseisessä säännöksessä tarkoitettu kohtuullinen palkkio kattaa vahingot, jotka liittyvät läheisesti siihen, että tämä palkkio on jätetty maksamatta.

53 Näihin vahinkoihin voivat kuulua viivästyskorot, jotka perustuvat siihen, että tavanomaisesti maksettava lupamaksu on suoritettu myöhässä, erityisesti silloin, jos kyseessä on sopimukseen perustuva sääntö, josta järkevät ja valistuneet sopimuskumppanit olisivat sopineet, siltä osin kuin lähtökohdaksi otettu lupamaksu ei sisällä tällaisia korkoja.

54 Toiseen ja kolmanteen kysymykseen on näin ollen vastattava, että asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 1 kohdassa olevaa kohtuullisen palkkion käsitettä on tulkittava siten, että se kattaa paitsi tavanomaisen lupamaksun, joka olisi pitänyt suorittaa luvanvaraisen tuotannon osalta, myös kaikki vahingot, jotka liittyvät läheisesti tämän lupamaksun suorittamisen laiminlyöntiin, mahdollisesti mukaan lukien esimerkiksi viivästyskorot. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on määritettävä olosuhteet, jotka edellyttävät kyseisen lupamaksun korotusta, kuitenkin siten, että kukin niistä voidaan ottaa huomioon vain kerran arvioitaessa kohtuullisen palkkion määrää.

Asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 2 kohdassa säädetty vahingonkorvaus

55 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee neljännellä kysymyksellään, viidennen kysymyksen a ja c kohdalla sekä seitsemännellä ja kahdeksannella kysymyksellään lähinnä, mitkä seikat on otettava huomioon arvioitaessa asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 2 kohdassa säädettyä vahingonkorvausta. Se haluaa erityisesti tietää, onko lupamaksun, joka on suoritettava luvanvaraisesta tuotannosta, oltava perustana arvioitaessa tällä perusteella myönnettävän korvauksen määrää, ja voidaanko turvaamistoimimenettelystä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut sekä mahdolliset oikeudenkäynnin ulkopuolella aiheutuneet menettelykulut ottaa huomioon tätä vahingonkorvausta määritettäessä.

56 Tämän tuomion 33–43 kohdasta ilmenee korvauksen laajuuden osalta ensinnäkin, että asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan tarkoituksena on koko vahingon kattavan ja objektiivisin perustein määritettävän korvauksen suorittaminen vahingosta, joka oikeudenloukkauksen kohteena olevan lajikkeen omistajalle on aiheutunut. Viimeksi mainitun on korvauksen saadakseen esitettävä seikat, jotka osoittavat, että hänelle aiheutunut vahinko on suurempi kuin osatekijät, jotka tämän artiklan 1 kohdassa säädetty kohtuullinen palkkio kattaa.

57 Tässä yhteydessä luvanvaraisesta tuotannosta suoritettavan tavanomaisen lupamaksun määrä kyseisillä markkinoilla ei sellaisenaan voi olla perustana tätä vahinkoa arvioitaessa. Tällainen lupamaksu mahdollistaa näet asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 1 kohdassa säädetyn kohtuullisen palkkion laskemisen mutta ei välttämättä liity vahinkoon, joka on vielä korvaamatta.

58 On joka tapauksessa yhtäältä muistutettava siitä, että seikkoja, jotka ovat oikeuttaneet luvanvaraisesta tuotannosta suoritettavan tavanomaisen lupamaksun korotuksen kohtuullista palkkiota laskettaessa, ei saa ottaa huomioon toiseen kertaan asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 2 kohdassa säädettyä korvausta laskettaessa.

59 On toisaalta ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä arvioida, voidaanko vahingot, joihin oikeudenloukkauksen kohteena olevan lajikkeen omistaja vetoaa, osoittaa täsmällisesti, vai onko syytä vahvistaa kiinteä rahamäärä, joka parhaiten kuvastaa näiden vahinkojen tosiasiallista määrää. Tässä yhteydessä tavanomaisia viivästyskorkoja voidaan soveltaa korvauksen määrään, jos tämä vaikuttaa perustellulta.

60 Korostettakoon toiseksi korvattavan vahingon sisällöstä, että asetuksen N:o 2100/94 94 artiklaan ei sisälly lainkaan tätä koskevia tietoja. Koska kansallisesta lainsäädännöstä ei ole tämän alan osalta käytettävissä laajempia tietoja, on kuitenkin korostettava, että direktiivin 2004/48 14 artiklassa täsmennetään lähinnä, että oikeudenkäynnin voittaneelle osapuolelle aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi.

61 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee yhtäältä pääasian oikeudenkäyntiä edeltäneestä välitoimimenettelystä aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen osalta, että pääasian kantaja on velvoitettu korvaamaan nämä kulut. Mikään ei näin ollen estä sitä, että kansallisessa lainsäädännössä ei säädetä näiden kulukorvausten palauttamisesta arvioitaessa asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 2 kohdan nojalla korvattavaa vahinkoa.

62 Toisaalta unionin tuomioistuin on todennut oikeudenkäynnin ulkopuolella aiheutuneista menettelykuluista, jotka liittyvät erityisesti aikaan, joka oikeuksien loukkaamisen kohteelta on kulunut oikeuksiensa puolustamiseen, että direktiivin 2004/48 14 artiklan tarkoituksena on vahvistaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojan tasoa ehkäisemällä se, että ne, joiden oikeuksia on loukattu, jättävät ryhtymättä tuomioistuinmenettelyyn oikeuksiensa turvaamiseksi (ks. tuomio 16.7.2015, Diageo Brands, C-681/13, EU:C:2015:471, 77 kohta).

63 Näin ollen on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä selvittää, ovatko odotettavissa olevat korvattavat kulut, jotka todennäköisesti tulevat sen henkilön maksettavaksi, jonka oikeuksia on loukattu, omiaan saamaan hänet jättämään ryhtymättä tuomioistuinmenettelyyn oikeuksiensa turvaamiseksi, kun otetaan huomioon rahamäärät, jotka jäävät hänen maksettavakseen oikeudenkäynnin ulkopuolella aiheutuneina menettelykuluina, ja niiden hyödyllisyys pääasiana olevan vahingonkorvauskanteen kannalta.

64 Neljänteen kysymykseen, viidennen kysymyksen a ja c kohtaan sekä seitsemänteen ja kahdeksanteen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että tässä säännöksessä tarkoitetun korvauksen määrää vahvistettaessa on otettava huomioon oikeudenloukkauksen kohteena olevan lajikkeen omistajan tältä osin esittämät konkreettiset seikat ja käytettävä tarvittaessa kiinteään rahamäärään perustuvaa menetelmää, jos nämä seikat eivät ole täsmennettävissä määrällisesti. Tämä säännös ei ole esteenä sille, että sellaisessa turvaamistoimimenettelyssä aiheutuneita kuluja, jossa hänen vaatimuksensa on hylätty, ei oteta huomioon tätä vahinkoa arvioitaessa, missä yhteydessä huomioon ei oteta myöskään oikeudenkäynnin ulkopuolisia menettelykuluja, joita on aiheutunut pääasian käsittelyn yhteydessä. Näiden kulujen huomiotta jättäminen edellyttää kuitenkin sitä, että niiden korvattavien kulujen määrä, jotka todennäköisesti tulevat sen henkilön maksettavaksi, jonka oikeuksia on loukattu, eivät ole omiaan saamaan hänet jättämään ryhtymättä tuomioistuinmenettelyyn oikeuksiensa turvaamiseksi, kun otetaan huomioon rahamäärät, jotka jäävät hänen maksettavakseen oikeudenkäynnin ulkopuolella aiheutuneina menettelykuluina, ja niiden hyödyllisyys pääasiana olevan vahingonkorvauskanteen kannalta.

Oikeudenkäyntikulut

65 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (viides jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Yhteisön kasvinjalostajanoikeuksista 27.7.1994 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2100/94 94 artiklaa on tulkittava siten, että siinä loukatun suojatun kasvilajikkeen omistajalle annettu oikeus korvaukseen käsittää kaiken hänelle aiheutuneen vahingon, mutta se ei voi olla perustana kiinteän lisämaksun määräämiselle oikeuden loukkaamisen perusteella tai erityisesti loukkaajan saamien voittojen ja etujen palauttamiselle.**

2) **Asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 1 kohdassa olevaa kohtuullisen palkkion käsitettä on tulkittava siten, että se kattaa paitsi tavanomaisen lupamaksun, joka olisi pitänyt suorittaa luvanvaraisen tuotannon osalta, myös kaikki vahingot, jotka liittyvät läheisesti tämän lupamaksun suorittamisen laiminlyöntiin, mahdollisesti mukaan lukien esimerkiksi viivästyskorot. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on määritettävä olosuhteet, jotka edellyttävät kyseisen lupamaksun korotusta, kuitenkin siten, että kukin niistä voidaan ottaa huomioon vain kerran arvioitaessa kohtuullisen palkkion määrää.**

3) **Asetuksen N:o 2100/94 94 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että tässä säännöksessä tarkoitetun korvauksen määrää vahvistettaessa on otettava huomioon oikeudenloukkauksen kohteena olevan lajikkeen omistajan tältä osin esittämät konkreettiset seikat ja käytettävä tarvittaessa kiinteään rahamäärään perustuvaa menetelmää, jos nämä seikat eivät ole täsmennettävissä määrällisesti. Tämä säännös ei ole esteenä sille, että sellaisessa turvaamistoimimenettelyssä aiheutuneita kuluja, jossa hänen vaatimuksensa on hylätty, ei oteta huomioon tätä vahinkoa arvioitaessa, missä yhteydessä huomioon ei oteta myöskään oikeudenkäynnin ulkopuolisia menettelykuluja, joita on aiheutunut pääasian käsittelyn yhteydessä. Näiden kulujen huomiotta jättäminen edellyttää kuitenkin sitä, että niiden korvattavien kulujen määrä, jotka todennäköisesti tulevat sen henkilön maksettavaksi, jonka oikeuksia on loukattu, eivät ole omiaan saamaan hänet jättämään ryhtymättä tuomioistuinmenettelyyn oikeuksiensa turvaamiseksi, kun otetaan huomioon rahamäärät, jotka jäävät hänen maksettavakseen oikeudenkäynnin ulkopuolella aiheutuneina menettelykuluina, ja niiden hyödyllisyys pääasiana olevan vahingonkorvauskanteen kannalta.**

Allekirjoitukset